

**61–72 AYLIK ÇOCUKLARIN DEMOKRATİK TUTUM VE
DAVRANIŞLARININ ANNE GÖRÜŞLERİNE GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ¹**

Gözde İNAL KIZILTEPE²

Özgün UYANIK³

Suphi ÖZSÜER⁴

Münevver CAN YAŞAR⁵

ÖZET

Araştırmada, 61–72 aylık çocukların demokratik tutum ve davranışlarının anne görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini Afyonkarahisar ili şehir merkezinde ve merkeze bağlı köylerde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 61–72 aylık çocukların anneleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemine ise, çocuğu şehir merkezindeki okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 240 anne, çocuğu merkeze bağlı köylerdeki okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 240 anne olmak üzere toplam 480 anne dahil edilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Yaşar (1994) tarafından geliştirilen “Demokratik Tutum ve Davranışları Değerlendirme Formu” kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular normallik testi sonucunda; gruplar arası farklılık incelenirken ikili gruplarda Mann Whitney U Testi, ikiden fazla gruplarda ise Kruskal Wallis H Testi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, şehir merkezindeki okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların merkeze bağlı köylerdeki okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocuklara göre, daha demokratik tutum ve davranışlar sergiledikleri belirlenmiştir. Bunun yanında, tek çocuk olanların, iki yıl ve üzeri okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların, anne-baba öğrenim düzeyi yüksek ve annesi memur ve serbest çalışan, babası ise memur olarak çalışan çocukların

¹Bu araştırma, 19-21 Haziran 2013 tarihleri arasında İstanbul Marmara Üniversitesi'nde düzenlenen “European Conference on Social Science Research” adlı konferansta sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

²Yrd. Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı.

³Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı.

⁴Öğr. Grv., Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı.

⁵Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı.

diğer çocuklara göre daha demokratik tutum ve davranışlar sergiledikleri tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Okul öncesi eğitim, anne-baba tutumları, demokratik tutum ve davranışlar.

EVALUATION OF 61-72 MONTH OLD CHILDREN'S DEMOCRATIC ATTITUDES AND BEHAVIOURS ACCORDING TO THE PARENTS' VIEWS

ABSTRACT

In this study, it is aimed to evaluate 61-72 month old children's democratic attitudes and behaviors according to mothers' views. The population consists of mothers of 61-72 month old children attending preschool institutions that are located in central district of Afyonkarahisar and villages of it and affiliated to Ministry of National Education. 480 mothers in total, 240 of whose children attend to preschool institutions in central district and 240 of whose children attend to preschool institutions in villages of central district are included in the sample. "Democratic Attitudes and Behaviors Evaluation Form", developed by Yaşar (1994), is used as data collection tool. After normality test, the findings of the study were analyzed via Mann Whitney U Test with 2 groups when analyzing between group differences and via Kruskal Wallis H Test with groups more than two. As a result of the study, it was identified that children attending to preschool institutions in city center have more democratic attitudes and behaviors than children attending to preschool institutions in villages of central district. Besides, compared to other children, those who are an only child and attend a kindergarten for at least two years displayed democratic attitudes and behaviors. Furthermore democratic attitudes and behaviors were observed to be displayed by those whose parents have higher level of education, and work as a civil servant and only whose mothers are self-employed.

Key Words: Preschool education, parental attitudes, democratic attitudes and behaviors.

1. GİRİŞ

Demokrasi, "halkın egemenliğine dayanan bir yönetim şekli" bir başka deyişle "insanın sırf insan olması nedeniyle sahip olduğu hak ve özgürlüklerini kullanmasına olanak tanıyan bir yönetim şekli" olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 2007). Demokrasi ile ilgili yapılan tanımlarda en çok

temel haklar, adalet, eşitlik, özgürlük, katılım, tercih yapma, serbest düşünme, düşünceyi ifade etme, uzlaşma ve fırsat eşitliği gibi çeşitli değerlere ve ilkelere vurgu yapılmaktadır (Şişman, 2006; Yeşil, 2002). Demokratik toplum yapısı ise; insanın temel alındığı, demokratik, laik atmosferin hakim olduğu, karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün ilişkilerde temel alındığı, katılımcı, dayanışmacı, paylaşımcı, sorumluluk sahibi ve bilinçli vatandaşların etkili olduğu bir yapıyı gerektirmektedir (Çılga, 2001). Bu yönüyle demokrasi, eğitim düzeyi yüksek, demokrasinin temel değer ve ilkelerine bağlı, demokrasiyi yaşam biçimi haline getirmiş, bireylerle var olmaktadır (Karakütük, 2001). Köse'ye (2009) göre, demokrasi bir yaşam biçimidir ve bireyler yaşamın içerisinde küçük yaşlardan itibaren, uygulamalı olarak demokrasi bilincini kazanmaktadırlar. Bireyler demokrasi bilincini kazanırken çevrelerindeki insanların davranışlarından etkilenirler. Özellikle anne baba, ailenin diğer bireyleri, akranlar, öğretmenler gibi çocuğun yakın çevresindeki yetişkinler demokrasi bilincinin kazanılmasında çocuk üzerinde oldukça büyük bir etkiye sahiptirler.

Kültürün, sosyalleşmenin, bireysel ve toplumsal davranış biçimlerinin öğrenildiği, demokratik bir birey yetiştirmenin başlangıç noktası olan aile, toplumun en küçük sosyolojik birimidir ve çocuk, demokrasi ile ilgili kavramları ilk olarak aile ortamında geliştirmektedir (Çeltikçi, 2009; Ulus, 2004). Çocuğun sağlıklı büyüme ve gelişmesi, doğumdan itibaren içinde bulunduğu aile bireylerinin olumlu, tutarlı ve sevgi dolu tutumlarına bağlıdır (Yörüköğlü, 2000). Özellikle okul öncesi dönemde kazanılan birçok davranış çocuğun ileride göstereceği davranışlarla paralellik göstermektedir (Yavuzer, 2008). Okul öncesi dönemde çocukların yakın çevresinde sürekli etkileşime girdiği anne babalarının tutum ve davranışları çocuğun kazanacağı davranışlar üzerinde çok etkilidir (Bronfenbrenner-Morris, 1998; Mahoney-MacDonald, 2004). Anne baba veya çocuğa bakım veren yetişkinlerin çocuk yetiştirmeye yönelik olumlu tutumlar geliştirmeleri; çocuğun davranışları, benlik saygısı, geleceğe yönelik amaç belirleme ve karar verme, uyum ve işbirliği yetenekleri üzerinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir (Özyürek-Tezel Şahin, 2010). Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ise kültürel etkiler, anne babanın yetiştirilme biçimi, anne baba arasındaki ilişki, ailenin sosyoekonomik durumu, anne babanın eğitim durumu, mesleği, çocuğun yaşı ve cinsiyeti gibi birçok faktörden etkilenmekte ve aileden aileye değişim göstermektedir (Çağdaş-Seçer, 2005). Çocukların bireysel ve toplumsal yönden sorumlu ve demokratik birer birey olmaları için öncelikle anne babaların baskıcı olmayan, esnek, hoşgörülü ve demokratik bir tutum içerisinde olmaları ve bunu yaşam biçimine dönüştürmeleri gerekmektedir (Nelsen-Lott v.d., 2002; Yavuzer, 2001). Demokratik tutuma sahip anne babaların bulunduğu ailelerde; çocuğun birey olduğu kabul edilir ve ev ile ilgili kararlarda onun da fikri alınır, anne-baba-çocuk arasında karşılıklı ve açık bir iletişim kurularak çocuğun bağımsızlığı

desteklenir (Johnson, 2006; Weiten-Lloyd v.d., 2009). Demokratik ortamlarda aile bireyleri arasında karşılıklı birbirine güven, saygı, sevgi, önemseme, hakkına özen gösterme, hoşgörülü olma gibi özellikler görülmektedir (Kulaksızoğlu, 2009). Demokratik bir ortamda yetiştirilen çocukların ise sosyal açıdan uyumlu, sorumluluk sahibi, yaratıcı, bağımsız, okulda başarılı, arkadaş canlısı, yetişinler ve akranlarıyla işbirliği yapabilen ve genellikle mutlu çocuklar oldukları belirlenmiştir (Keown-Woodward, 2006; McGillicuddy De Lisi-De Lisi, 2007).

Toplum için faydalı ve beklenen sosyal özellikleri kazanmış bireylerin yetiştirilmesi amacıyla ailede başlayan demokratik eğitim süreci mutlaka okul öncesi eğitim kurumlarında devam ettirilmelidir. Okul öncesi eğitim kurumlarındaki öğretmenlerin sınıf içinde gösterecekleri demokratik tutum ve davranışlar toplumda demokrasinin yerleşmesi ve gelişmesi bakımından büyük önem taşımaktadır (Miser, 1991). Okul öncesi öğretmenin sınıf ortamında oluşturduğu demokratik yaklaşımla; çocukların sınıf içerisindeki hak ve sorumlulukları, kendisine ve diğer çocuklara karşı görevleri açıkça belirlenmiştir. Dolayısıyla demokratik bir ortamda çocuklar sınıfta nasıl davranışlar göstereceklerini, görevlerini, sorumluluklarını ve neler yapip yapamayacaklarını açıkça bilmektedirler (Gürkan, 1986). Yaşar (1994) okul öncesi dönem çocuklarına kazandırılacak demokratik tutum ve davranışların; işbirliği yapma, kurallara uyma, alınan kararlara katılma, paylaşma, hoşgörülü olma, açık olma, kendini özgür hissetme, sorumluluk üstlenme ve herkese eşit davranma gibi kavramlar olabileceğini; Erwin ve Kipness (1997) ise, kendi yeteneklerine güvenerek anlamlı kararlar verebileceklerine güvenme, başkalarına güvenme, yaptıkları davranışların sorumluluğunu üstlenme, farklılığın kötü olmadığını anlama, kendine ve başkalarına saygı duyma, bir topluluğun üyesi olmaya değer verme ve sosyal bir gruba bağlılık, kendi düşüncelerinin farkında olarak kendi değerlerini öğrenme olabileceğini vurgulamaktadırlar.

Okul öncesi dönemdeki çocukların demokratik tutum ve davranışları kazanabilmeleri için, demokrasi eğitiminin uygulama ağırlıklı, süreç temelli ve yaşantı merkezli olması gerekmektedir (Yeşil, 2004). Okul öncesi dönemde kazanılan kişilik özelliklerinin, tutum ve davranışların yaşam boyu kalıcı olduğu göz önüne alındığında, bir toplumun demokratik yapıya sahip olmasında öncelikle aile ve okulda demokratik bir tutumun sergilenmesi gerektiği ön plana çıkmaktadır. Demokrasinin bir yaşam biçimi olarak toplumda yerleşebilmesi için aile ve okulda uygulanan demokratik değer ve ilkelerin birbirini desteklemesi ve tamamlanması gerekmektedir. Bu noktadan hareketle araştırma, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 61-72 aylık çocukların demokratik tutum ve davranışlarının anne görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli:

Araştırma, 61–72 aylık çocukların demokratik tutum ve davranışlarının anne görüşlerine göre değişip değişmediğini ortaya koyduğundan betimsel nitelikte olup, tarama modeli tipindedir (Büyüköztürk-Kılıç Çakmak v.d., 2012; Karasar, 2007).

2.2. Çalışma Grubu:

Araştırmanın evrenini, 2010-2011 eğitim öğretim yılında Afyonkarahisar il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim okulları bünyesindeki anasınıflarına devam eden 61-72 aylık çocukların anneleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın çalışma grubuna, tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen çocuğu Afyonkarahisar şehir merkezindeki anasınıflarına devam eden 240 anne ve çocuğu merkeze bağlı köylerdeki anasınıflarına devam eden 240 anne olmak üzere toplam 480 anne dahil edilmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları:

Araştırmada veri toplama aracı olarak *Genel Bilgi Formu* ve Yaşar (1994) tarafından geliştirilmiş olan “*Demokratik Tutum ve Davranışları Değerlendirme Formu*” kullanılmıştır.

Genel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından geliştirilen formda çocukların cinsiyeti, kardeş sayısı, okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi, ailenin ikamet ettiği yer, anne-baba öğrenim durumu ve mesleğine ilişkin sorular yer almaktadır.

Demokratik Tutum ve Davranışları Değerlendirme Formu: Yaşar (1994) tarafından geliştirilmiş olan Demokratik Tutum ve Davranışları Değerlendirme Formu'nda kurallara uyma, işbirliği yapma, alınan kararlara katılma, paylaşma, hoşgörülü olma, açık olma, kendini özgür hissetme, sorumluluk üstlenme ve herkese eşit davranma gibi çocukların demokratik tutum ve davranışlarını belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. Form her zaman, çoğu zaman, ara sıra ve hiçbir zaman şeklinde dördümlük likert olarak derecelendirilmiştir. Demokratik Tutum ve Davranışları Değerlendirme Formu'ndan alınabilecek en düşük puan 15 iken en yüksek puan 60'dır.

Demokratik Tutum ve Davranışları Değerlendirme Formu'nun ölçülmek istenilen davranışı ölçmede nicelik ve nitelik olarak yeterli olup olmadığının değerlendirilmesi amacıyla, okul öncesi eğitimi ve çocuk gelişimi

alanındaki üç akademik uzman tarafından formun incelenmesi sağlanarak kapsam geçerliliği yapılmıştır.

Çakmak Güleç ve Özdemir (2006), okul öncesi eğitim alan çocuklarla okul öncesi eğitim almayan çocukların demokratik davranışları arasında velilerin görüşlerine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya çıkarmak amacıyla yaptıkları araştırmada, Yaşar (1994) tarafından geliştirilmiş ve kullanılmış olan “Demokratik Tutum ve Davranışları Değerlendirme Formu’nu” kullanmışlardır. Demokratik Tutum ve Davranışları Değerlendirme Formu’nun güvenilirlik çalışmasında, çalışma grubuna aynı formu, dört hafta ara ile uygulamışlar ve formun güvenilirliğine yönelik 100 ebeveynden dört hafta arayla alınan Test-Tekrar Test puanları arasındaki ilişkileri analiz ederek formun güvenilirlik katsayısını .86 olarak belirlemişlerdir.

Annelerden formda yer alan soruları çocuklarının özelliklerini düşünerek doldurmaları istenmiştir.

2.4. Verilerin Analizi:

Araştırma verileri, çalışma grubuna dahil edilen 480 anneden toplanmıştır. Anneler tarafından Demokratik Tutum ve Davranışları Değerlendirme Formu doldurulmuştur. Demokratik Tutum ve Davranışları Değerlendirme Formu puanlarının normal olasılık dağılımına uygunluk gösterip göstermediğini sınamak için Kolmogorov-Smirnov (K-S) Testi uygulanmıştır. Araştırmada parametrik olma koşulları sağlanamadığı ve elde edilen puanlar normal dağılım göstermediği için ($p < 0,05$) ikili karşılaştırmalarda Mann-Whitney U testi ve çoklu karşılaştırmalarda Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır (Büyüköztürk-Kılıç Çakmak v.d., 2012).

3. BULGULAR ve YORUM

Araştırmada, anne görüşlerine göre çocukların demokratik tutum ve davranışlarına ilişkin yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Cinsiyete Göre Çocukların Demokratik Tutum ve Davranışlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

<i>Cinsiyet</i>	<i>n</i>	\bar{x}	<i>Ort.</i>	<i>Min.</i>	<i>Max.</i>	<i>Ss</i>	<i>Sıra ort.</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
Kız	235	37.62	38	15	60	12.17	241.11	28.64	.920
Erkek	245	37.57	38	15	60	12.35	239.86		

Tablo 1 incelendiğinde, çocukların cinsiyetleri ile demokratik tutum ve davranışları ($U=28,64$, $p > .05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık görülmemektedir. Ancak sıra ortalamaları dikkate alındığında, kız

çocuğu olan annelerin puanlarının erkek çocuğu olan annelerin puanlarından daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir.

Çocukların demokratik tutum ve davranış kazanmalarında ailede uygulanan disiplin anlayışı ve çocuk yetiştirme tutumları oldukça önemlidir. Demokratik anne baba tutumu çocuğun varlığına ve isteklerine saygı duyulması temeline dayanmaktadır. Bu tutum içinde yetişen çocukların genellikle sosyal yeterlilik ve beceri, yardımseverlik, arkadaş canlısı, diğ er insanların gereksinimlerine duyarlı ve öz saygısı yüksek demokratik tutumlar sergiledikleri görülmektedir (Levenbach, 2004; Özgüven, 2001; Ryder, 1995; Santrock, 2004). Altay ve Güre'nin (2012) okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların kurallara uyma, paylaşma, işbirliğı yapma gibi sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerin ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında; anneler tarafından rapor edilen olumlu sosyal davranış puanlarına göre kız çocukların yardım etme, paylaşma, rahatlama ve işbirliğı yapma gibi olumlu sosyal davranış puanlarının erkek çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, demokratik ebeveyn stiline sahip olan annelerin çocuklarının olumlu sosyal davranış puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Koçak ve Tepeli'nin (2006) dört-beş yaş çocuklarında sosyal ilişkiler ve işbirliğı davranışlarını çeşitli değişkenler açısından inceledikleri araştırmalarında; cinsiyet değişkeninin dört-beş yaş grubu çocukların sosyal ilişkiler ve işbirliğı davranışlarını etkilediğini tespit etmişlerdir. Ortalamalar incelendiğinde hem işbirliğı hem de sosyal ilişki davranışlarında kız çocukların puan ortalamalarının erkek çocukların puan ortalamalarından yüksek olduğu belirlenmiştir. Jamyang-Tshering (2004) tarafından okul öncesi çocukların sosyal becerileri hakkında yapılan araştırmada da kız çocukların erkek çocuklardan farklı olarak kurallara uyma, işbirliğı yapma, alınan kararlara katılma, paylaşma gibi sosyal becerileri daha sık sergiledikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda çocukların cinsiyetleri ile demokratik tutum ve davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmamakla birlikte annelerin görüşleri doğrultusunda kız çocukların puanlarının erkek çocukların puanlarından daha yüksek olması, alan yazındaki cinsiyet ve olumlu sosyal davranışlarla ilişkili bulgular ile benzerlik göstermektedir.

Tablo 2.Kardeş Sayısına Göre Çocukların Demokratik Tutum ve Davranışlarına İlişkin Kruskal Wallis H Sonuçları

<i>Kardeş Sayısı</i>	<i>n</i>	\bar{x}	<i>Ort.</i>	<i>Min</i>	<i>Max.</i>	<i>Ss</i>	<i>Stra ort.</i>	<i>H</i>	<i>p</i>	<i>İkili karş.</i>
Tek çocuk	80	41.09	43	15	60	12.40	280.19			
İki kardeş	234	38.73	40	15	60	11.64	253.17	20.33	.0001*	1-3
Üç ve üzeri	166	34.30	33.5	15	60	12.32	253.51			2-3

* p< .05

Tablo 2 incelendiğinde, kardeş sayısı ile çocukların demokratik tutum ve davranışları (H=20,33, p<.05) arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık görülmektedir. Kardeş sayısı kategorisinde, üç ve üzeri çocuğa sahip

annelerin görüşlerinin sıra ortalaması diğer iki gruba göre farklılık göstermektedir. Üç ve daha fazla çocuğu olan annelerin sıra ortalaması diğer iki gruba göre anlamlı derecede düşük görülmektedir.

Ailedeki çocuk sayısının artması, özellikle ekonomik durumu iyi olmayan ailelerde sorumluluğun artmasına, aile bireylerinin birbirlerine ayırdıkları zamanın azalmasına, ilgi ve sevginin bölünmesine, baskı ve cezanın artarak aile içi ilişkilerde demokratik tutumun azalmasına yol açmaktadır. Bu durum da çocukların uyum ve davranış sorunları göstermelerine, kendilerini ifade etmede güçlük çekmelerine neden olmaktadır (Er Gazeloğlu, 2000; Gander-Gardiner, 2007).

Tezel Şahin ve Özyürek (2005), beş altı yaşında çocuğa sahip olan ebeveynlerin tutumlarını inceledikleri araştırmalarında, üç ve daha fazla çocuğa sahip olan annelerin tutumlarının, bir ve iki çocuğu olanlara göre daha koruyucu ve daha sert/katı disiplinli olduğu ve kardeş sayısının artmasının anne ve babaların demokratik davranışlarının azalmasına yol açtığını tespit etmişlerdir. Şehirli (2007) okul öncesi dönem çocuklarının davranışlarını değerlendirmek amacıyla yaptığı araştırmasında; tek çocukların iki kardeş olan çocuklara göre daha uyumlu olduğunu; üç kardeş ve üzeri olan çocukların ise tek çocuklara göre daha fazla sosyal kaygı gösterdiklerini; iki kardeş olan çocukların tek çocuklara göre daha fazla istenmeyen davranış sergilediklerini saptamıştır. Seven (2007) altı yaşında olan tek çocukların, iki-dört kardeş ile beş ve üstü kardeşe sahip olan çocuklara göre daha az sosyal davranış problemi gösterdiklerini ortaya koymuştur. Yapılan araştırmalarda belirtildiği gibi ailedeki çocuk sayısının artmasının anne-babaların demokratik tutumlarının azalmasına yol açması, çocukların da demokratik tutum ve davranışlar göstermelerini etkilemektedir.

Tablo 3. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Süresine Göre Çocukların Demokratik Tutum ve Davranışlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

<i>OÖE</i>									
<i>Kurumuna Devam Süresi</i>	<i>n</i>	\bar{x}	<i>Ort.</i>	<i>Min</i>	<i>Max.</i>	<i>Ss</i>	<i>Sıra ort.</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
İlk yılı	396	36.61	37	15	60	12.40	229,27		
İki yıl ve üzeri	84	42.21	45	15	60	10.35	293.44	21.08	.0001*

* $p < .05$

Tablo 3 incelendiğinde, okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi ile çocukların demokratik tutum ve davranışları ($U=21,08$, $p < .05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık görülmektedir. Çocuğu iki yıl ve üzeri okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin görüşlerinin sıra ortalaması bir yıl okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların annelerinin sıra ortalamalarından daha yüksektir.

Demokratik bir toplumda temel değerlerin yeni kuşağa kazandırılmasında aile ile birlikte okul öncesi eğitim kurumlarına önemli görevler düşmektedir. Farrell (1998), çocukların demokratik yurttaşlar olabilmeleri için demokrasinin gerektirdiği bilgi, beceri ve tutumların okul öncesi dönemden itibaren verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Demokratik tutum ve davranışların okul öncesi eğitim kurumlarında kazandırılmasında okul öncesi eğitim programlarının da rolü büyüktür (Doğanay-Sarı, 2004).

Okul öncesi eğitim çocuklarda paylaşma, bir grubun üyesi olma, ihtiyaçlarını kendi kendilerine karşılayabilme, kuralları benimseyebilme ve uyma, başkalarının duygu ve düşüncelerini paylaşma, kendi haklarını arama, çevresindekilerin haklarına saygılı olma gibi davranışları geliştirmede etkilidir (Aral-Kandır v.d., 2011; Peisner Feinberg-Burchinal v.d., 2001; Ramazan-Ural v.d., 2006). Çakmak Güleç ve Özdemir (2006) yaptıkları çalışmada, okul öncesi eğitimin çocukların demokratik tutum ve davranışlarla ilgili olarak “uyma”, “işbirliği yapma”, “grup içinde alınan kararlara katılma”, “başkalarının görüşlerine saygı duyma”, “sorumluluk üstlenme” ve “herkese eşit davranma” gibi değerlerin gelişmesinde önemli rol oynadığını belirtmişlerdir. Uyanık Balat (2007) tarafından yapılan çalışmada da çocukların okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi arttıkça ailelerin de demokratik tutum ve davranışlarında artış olduğu bulunmuştur. Araştırma sonucunda da anne görüşlerine göre iki yıl ve üzeri okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların demokratik tutum ve davranış sıra ortalamalarının bir yıldır okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların sıra ortalamalarından daha yüksek olması sonucu alan yazında yer çalışmaların bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Tablo 4. Ailenin İkamet Ettiği Yere Göre Çocukların Demokratik Tutum ve Davranışlarına İlişkin Many Whitney U Testi Sonuçları

<i>Ailenin İkamet Ettiği Yer</i>	<i>n</i>	\bar{x}	<i>Ort.</i>	<i>Min.</i>	<i>Max</i>	<i>Ss</i>	<i>Sıra Ort.</i>	<i>U</i>	<i>p</i>
Köy	24	28,7	29	15	60	9,58	138,5	53,27	.0001*
Şehir Merkezi	24	46,4	46	23	60	7,11	342,4		

* $p < .05$

Tablo 4 incelendiğinde, ailenin ikamet ettiği yer ile çocukların demokratik tutum ve davranışları ($U=53,27$, $p < .05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık görülmektedir. Şehir merkezinde ikamet eden annelerin çocuklarının sıra ortalaması merkeze bağlı köylerde ikamet eden annelerin çocuklarının sıra ortalamalarından daha yüksektir.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1995) tarafından Türkiye genelinde ailelerin çocuk yetiştirme tutumlarını tespit etmek amacıyla yapılan

bir araştırmada; kırsal kesime yaklaşıldıkça annelerin çocuklarıyla ilişkilerinde değişikliklerin olduğu, ılımlı müdahale eğiliminin azaldığı, çocuk eğitiminde sıkı disiplinin gerektiği görüşünün yaygınlaştığı tespit edilmiştir. Kırsal kesimde yaşayan ailelerin büyük bir çoğunluğu maddi sorunlarla baş ettikleri bilindiğinden sosyoekonomik düzeye göre yapılan araştırmalar incelendiğinde, düşük sosyoekonomik düzeydeki annelerin çocukları ile ilişkilerinin üst sosyoekonomik düzeydeki annelerin çocuklarıyla ilişkilerine göre daha sağlıklı olduğu, çocuklara daha katı/sert disiplin uygulandığı ve otoriter çocuk yetiştirme tutumuna sahip oldukları görülmektedir (Bluestone- Tamis LeMonda, 1999; Çakıcı, 2006; Özyürek, 2004; Pekşen Akça, 2012; Shumow-Vandell v.d., 1998). Bu durumun, çocukların demokratik tutum ve davranışlarını da etkilediği söylenebilir.

Tablo 5. Anne Baba Öğrenim Düzeyine Göre Çocukların Demokratik Tutum ve Davranışlarına İlişkin Kruskal Wallis H Sonuçları

Öğrenim Düzeyi	n	\bar{x}	Ort.	Min.	Max.	Ss	Sıra Ort.	H	p	
Anne	Okuryazar	53	29,21	28	15	60	9,57	142,22	60,33	.0001*
	İlköğretim	216	36,60	37	15	60	12,56	229,12		
	Lise	153	38,58	41	15	60	11,97	252,09		
	Üniversite	58	46,36	46	15	60	7,03	342,13		
Baba	Okuryazar	41	29,34	28	15	60	10,51	144,99	69,91	.0001*
	İlköğretim	166	35,74	36	15	60	12,85	220,06		
	Lise	193	37,16	37	15	60	11,70	234,57		
Üniversite	80	46,70	47	23	60	6,96	346,18			

* p<.05

Tablo 5 incelendiğinde, çocukların demokratik tutum ve davranışları ile anne öğrenim düzeyi (H=60,33, p<.05) ve baba öğrenim düzeyi (H=69,91, p<.05) arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık görülmektedir. Buna göre, anne baba öğrenim düzeyi arttıkça çocukların demokratik tutum ve davranışlarında bir artış olduğu söylenebilir.

Alan yazındaki birçok araştırma, anne-babaların öğrenim düzeylerinin, çocuk yetiştirme tutumlarına ve buna bağlı olarak, çocuklarının demokratik tutum ve davranışları ile sosyal becerileri üzerinde etkili olduğunu vurgulamaktadır (Cousins-Power v.d., 1993; Fox-Platz v.d., 1995; Seven, 2007). Güven-Önder v.d. (2006)'nin yaptığı araştırmada, anne öğrenim düzeyi arttıkça çocukların sosyal duygusal uyum puanlarının anlamlı derecede arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Seçer-Çeliköz v.d. (2007) ile Poyraz (2007) tarafından yapılan araştırmalarda ise babaların öğrenim düzeyi arttıkça babalığa yönelik genel ilgi ve tutumunun daha olumlu olduğu saptanmıştır. Babalığa karşı olumlu tutuma sahip olan babaların çocuklarıyla daha sağlıklı ilişkiler kurabilecekleri, çocuklarına daha nitelikli zaman ayırabilecekleri, çocuklarının

sosyal-duygusal yönden gelişiminde olumlu etkilerinin olabileceği ve çocukların problem davranışları ve olumsuz sosyal davranışlarını engellemekte daha demokratik tutumlar sergileyerek aile içinde demokratik bir ortamın oluşmasında etkili olabilecekleri söylenebilmektedir. Ayrıca anne babaların eğitim durumları ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarda anne babanın eğitim seviyesi yükseldikçe daha çok demokratik tutum sergiledikleri, eşitlikçi ve paylaşımcı davrandıkları ortaya konulmuştur (Er Gazeloğlu 2000; Karadeniz, 1994; Özben-Argun, 2002). Tezel Şahin ve Özyürek (2005-2008) tarafından beş-altı yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelendiği araştırmada; üniversite mezunu olan annelerin, lise, ortaokul ve ilkokul mezunu annelere göre daha fazla demokratik tutum sergiledikleri ortaya konulmuştur. Araştırmada anne babaların eğitim seviyesi yükseldikçe anne görüşlerine göre çocukların demokratik tutum ve davranışlarındaki artışta, eğitim seviyesiyle birlikte ebeveynlerin çocuk yetiştirmede daha demokratik bir tutum sergilemelerinin etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 6. Anne Babanın Mesleğine Göre Çocukların Demokratik Tutum ve Davranışlarına İlişkin Kruskal Wallis H Sonuçları

	<i>Meslek</i>	<i>n</i>	\bar{x}	<i>Ort.</i>	<i>Min.</i>	<i>Max.</i>	<i>Ss</i>	<i>Sıra Ort.</i>	<i>H</i>	<i>p</i>
Anne	Ev Hanımı	320	36,43	37	15	60	12,11	226,91	35,17	.0001*
	Memur	73	43,97	46	15	60	10,94	315,10		
	İşçi	29	30,62	30	15	60	11,54	160,62		
	Serbest	58	39,43	42	15	58	11,59	261,51		
Baba	Memur	80	40,56	43	15	60	10,86	273,27	8,43	.015*
	İşçi	172	35,80	37	15	60	12,64	219,97		
	Serbest	228	37,90	40	15	60	12,22	244,49		

* $p < .05$

Tablo 6 incelendiğinde, çocukların demokratik tutum ve davranışları ile anne mesleği ($H=35,17$, $p < .05$) ve baba mesleği ($H=8,43$, $p < .05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık görülmektedir. Buna göre, annesi ev hanımı ve işçi olan çocukların demokratik tutum ve davranış puanlarının annesi memur ve serbest çalışan çocukların demokratik tutum ve davranış puanlarından ve babası işçi ve serbest meslek sahibi olan çocukların demokratik tutum ve davranış puanlarının babası memur olan çocukların demokratik tutum ve davranış puanlarından düşük olduğu söylenebilir.

Ömeroğlu (1996) okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını incelemeye yönelik yaptığı araştırmasında; ev hanımı olan annelerin, meslek sahibi olan annelere göre daha koruyucu ve baskıcı tutuma sahip olduklarını belirlemiştir. Doktor, öğretmen, avukat, mühendis gibi profesyonel meslek sahibi anne babaların öğrenim düzeylerinin yüksek olduğu

ve çoğunlukla memur ile serbest meslek sahibi oldukları dikkate alındığında; öğrenim düzeylerinin yüksek olmasının ve buna bağlı olarak anne babalığa yönelik genel ilgi ve tutumun daha olumlu olmasının çocuklarının demokratik tutum ve davranış puanlarının daha yüksek olmasına neden olduğu düşünülmektedir. Özyürek ve Tezel Şahin (2005) beş-altı yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarını incelediği araştırmalarında; doktor, öğretmen, avukat gibi mesleklerde çalışan annelerin ev hanımı olan annelere oranla daha fazla demokratik tutum içerisinde olduklarını; Şanlı (2007) yaptığı araştırmada ise memur annelerin diğer mesleklerde çalışan annelere göre daha demokratik tutum sergilediklerini tespit etmiştir. Barling (1986) babaların çalışma koşulları ile çocukların problem davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmasında, babaların çalışma koşullarından memnun olmadığı durumlarda çocuklarda problem davranışların da arttığını belirtmektedir. Profesyonel mesleklere sahip olan kişilerin çoğunlukla memur ve serbest meslek alanlarında çalıştığı göz önüne alındığında bu kişilerin, işçilere göre çalışma koşullarının daha az yoğun, yorucu ve daha düzenli gelir getirmesinin aile içi ilişkileri olumlu yönde etkilediği buna bağlı olarak da çocukların demokratik tutum ve davranışlarının arttığı düşünülmektedir. Bu bulgular araştırmadan elde edilen sonuçlar ile benzerlik göstermektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplumsal ve davranışsal öğeleri içselleştirme süreci olan demokrasi yaşamsal bir edimdir. Okul öncesi dönemde demokrasi ile ilgili kavramların gelişmesinde aile ile birlikte okul öncesi eğitim kurumlarına da büyük görevler düşmektedir. Bu bağlamda okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 61-72 aylık çocukların demokratik tutum ve davranışlarının anne görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla yapılan araştırmada; çocukların cinsiyetleri ile demokratik tutum ve davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık olmadığı, çocukların demokratik tutum ve davranışları ile kardeş sayısı, okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi, ailenin ikamet ettiği yer, anne-baba öğrenim düzeyi ve anne-baba mesleği arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında aşağıdaki öneriler sunulabilir;

- Demokratik tutum ve davranışların geliştirilmesinde eğitimin ve sosyo-ekonomik durumun etkili olduğu göz önüne alındığında bu konuda eğitim programları hazırlanarak; çalışmayan, işçi grubunda olan ve alt sosyoekonomik düzeyde, köylerde yaşayan anne ve babaların eğitimlerine öncelik verilebilir.

- Demokratik tutum ve davranışların ön planda olduğu okul öncesi eğitim ortamları oluşturularak daha fazla çocuğun demokrasi eğitiminden faydalanması sağlanabilir.
- Demokrasi konusunda aile, okul ve tüm toplumun bilinçlendirilmesi amacıyla halk eğitim merkezleri ve işyerlerinde eğitim verilebilir ve özellikle televizyon olma üzere medya ile eğitim desteği sağlanabilir.
- Demokrasinin aile, okul ve tüm toplumda yaygınlaştırılması amacıyla çeşitli projeler geliştirilerek toplumdaki tüm bireylerin özellikle küçük yaşlardan itibaren bu açıdan geliştirilmesi sağlanabilir.

KAYNAKLAR

- ALTAY, F.B. ve GÜRE, A. (2012) “Okul Öncesi Kuruma (Devlet-Özel) Devam Eden Çocukların Sosyal Yeterlik ve Olumlu Sosyal Davranışları ile Annelerinin Ebeveynlik Stilleri Arasındaki İlişkiler”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 2699-2718.
- ARAL, N., KANDIR, A. ve CAN YAŞAR, M. (2011) *Okul Öncesi Eğitim ve Okul Öncesi Eğitim Programı* (Geliştirilmiş IV. Baskı), YA-PA Yayınları, İstanbul.
- BARLING, J. (1986) “Fathers' Work Experiences, the Father-Child Relationship and Children's Behaviour”, *Journal of Occupational Behaviour*, 7(1), 61-66.
- BAŞBAKANLIK AİLE ARAŞTIRMA KURUMU (1995) *Ailede Çocuk Eğitimi* (Aralık 1992-Aralık1993). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara. Web: <http://athgm.gov.tr>. Adresinden 12.06.2013 tarihinde indirilmiştir.
- BLUESTONE, C. and TAMIS-LEMONDA, C.S. (1999) “Correlates of Parenting Styles in Predominantly Working- and Middle-Class African American Mothers”, *Journal of Marriage and the Family*, 61, 881-893.
- BRONFENBRENNER, U. and MORRIS, P.A. (1998) The Bioecological Model of Human Development, (pp. 793-828). In W. Damon and R.M. Lerner (Eds.). *Handbook of Child Psychology: Volume One: Theoretical Models of Human Development*. (8th Edition). John Wiley & Sons, Inc, New York.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., KILIÇ-ÇAKMAK, E., AKGÜN, Ö.E., KARADENİZ, Ş. ve DEMİREL, F. (2012) *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (13. Baskı), Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- COUSINS, J.H., POWER, T.G. & OLVERA-EZZELL, N. (1993) “Mexican-American Mothers' Socialization Strategies: Effects of Education,

Acculturation, and Health Locus of Control”, *Journal of Experimental Child Psychology*, 55, 258–276.

- ÇAĞDAŞ, A. ve SEÇER, Z. (2005) *Anne Baba Eğitimi*, Eğitim Kitabevi, Ankara.
- ÇAKICI, S. (2006) “Alt ve Üst sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile İşlevlerinin, Anne-Çocuk İlişkilerinin ve Aile İşlevlerinin Anne-Çocuk İlişkilerine Etkisinin İncelenmesi”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ÇAKMAK GÜLEÇ, H. ve ÖZDEMİR, B. (2006) “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden ve Etmeyen Çocukların Demokratik Davranışlarının Velilerin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”, *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1(2), 1-11.
- ÇELTİKÇİ, E. (2009) Ailede Demokrasi Eğitimi, (s.274-278). *Trabzon Valiliği Uluslararası Çocuk-Aile ve Çocuk Bağlamında Okul Öncesi Eğitim Kongresi*. Trabzon Valiliği Kültür Yayınları, Trabzon.
- ÇILGA, İ. (2001) “Demokrasi İnsan Hakları Kültürü ve Çocuk Hakları”, *Milli Eğitim Dergisi*, 151. Web: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/cilga.htm>. adresinden 13.06.2013 tarihinde indirilmiştir.
- DOĞAN, İ. (2007) *Vatandaşlık Demokrasi ve İnsan Hakları* (6. Baskı), Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- DOĞANAY, A. and SARI, M. (2004) “Elementary School Students' Devotion Level to Democratic Values and Comparison of the Effect of Overt and Hidden Curriculum on Gaining Democratic Values in Terms of Students and Teachers Opinions”, *Educational Administration in Theory & Practice*, 39, 356-383.
- ER GAZELOĞLU, C. (2000) “İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Psiko-Sosyal Gelişimine Ana-Baba Tutumunun Etkisinin İncelenmesi”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ERWIN, E.J. and KIPNESS, N.A. (1997) “Fostering Democratic Values in Inclusive Early Childhood Settings”, *Early Childhood Education Journal*, 25(1), 57-60.
- FARREL, J.P. (1998) “Democracy and Education: Who Gets to Speak and Who is Listened to?”, *Curriculum Inquiry*, 28(1), 1-7.
- FOX, R.A., PLATZ, D.L. & BENTLEY, K.S. (1995) “Maternal Factors Related to Parenting Practices, Developmental Expectations, and Perceptions of Child Behavior Problems”, *Journal of Genetic Psychology*, 156, 431-441.

- GANDER, M.J. and GARDINER, H.W. (2007) *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (Çeviren: Onur, B.), (6. Baskı), İmge Kitapevi, Ankara.
- GÜRKAN, T. (1986) “Okul Öncesinde Öğretmen-Öğrenci Etkileşimi ve Çocuğun Verilen Görevi Yerine Getirmedeki Israrı”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 19(1-2),73-77.
- GÜVEN, Y., ÖNDER, A., SEVİNÇ, M., AYDIN, O., UYANIK BALAT, G., PALUT, B., BİLGİN, H., ÇAĞLAK, S. ve DİBEK, E. (2006) Okul Öncesi Eğitimi Alan ve Almayan Birinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Duyusal Uyum Düzeylerinin Karşılaştırılması, (s.323-337), *1. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi Bildiri Kitabı*, Cilt:2. YA-PA Yayınları, İstanbul.
- JAMYANG-TSHERING, K. (2004) “Social Competence in Preschoolers: An Evaluation of the Psychometric Properties of the Preschool Social Skills Rating System (SSRS)”, *Unpublished Phd Thesis in Education*, Pace University, USA.
- JOHNSON, A.K. (2006) “Physical and Psychological Aggression and the Use of Parenting Styles: A Comparison of African-American and Caucasian Families”, *Unpublished Master Thesis*, University of Maryland, USA.
- KARADENİZ, A. (1994) “Lise Son Sınıf Öğrencileri Üzerinde Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarıyla Çeşitli Mesleki Değerler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- KARAKÜTÜK, K. (2001) *Demokratik ve Laik Eğitim*, ANI Yayıncılık, Ankara.
- KARASAR, N. (2007) *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (17. Baskı), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- KEOWN, L.J. and WOODWARD, L.J. (2006) “Preschool Boys with Pervasive Hyperactivity: Early Peer Functioning and Mother-Child Relationship Influences”, *Social Development*, 15(1), 23-45.
- KOÇAK, N. ve TEPELİ, K. (2006) “Dört-Beş Yaş Çocuklarında Sosyal İlişkiler ve İşbirliği Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *1. Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi, Bildiri Kitabı*. Cilt II, YA-PA Yayınları, İstanbul.
- KÖSE, E. (2009) “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Demokrasi Anlayışlarının Değerlendirilmesi (Erzurum İli Örneği)”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(3),871-880.
- KULAKSIZOĞLU, A. (2009) *Ergenlik Psikolojisi* (11. Baskı), Remzi Kitapevi, İstanbul.

- LEVENBACH, J. (2004) “Mothers’ Parenting Style and Preschoolers’ Social Behavior in Japan and Canada”, *Unpublished Dissertation Thesis*, Department of Psychology, University of Windsor, Ontario, Canada.
- MAHONEY, G. and MACDONALD, J. (2004) *Responsive Teaching: Parent Mediated Developmental Intervention*, Case Western Reserve University, Cleveland, OH.
- MCGILLICUDDY-DE LISI, A.V. and DE LISI, R. (2007) “Perceptions of Family Relations When Mothers and Fathers are Depicted With Different Parenting Styles”, *The Journal of Genetic Psychology*, 168(4), 425-442.
- MISER, R. (1991) “Demokrasi Eğitimi”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24(1),49-54.
- NELSEN, J., LOTT, L. & GLENN, S. (2002) *Çocuk Eğitiminde A’dan Z’ye Pozitif Disiplin* (Çeviren: Ersin, M.), Hayat Yayıncılık, İstanbul.
- ÖMEROĞLU, F. (1996) “Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Terbiyesinde Annenin Rolü ve Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları (Anne Tutumlarının Demografik Bilgilere Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına İlişkin Bir Araştırma)”, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ÖZBEN, Ş. ve ARGUN, Y. (2002) “Okul Öncesi Çocukların Anne-Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumları ile İlgili Değişkenlerin İncelenmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14,18-28.
- ÖZGÜVEN, İ.E. (2001) *Ailede İletişim ve Yaşam*, PDREM Yayınları, Ankara.
- ÖZYÜREK, A. (2004) “Kırsal Bölge ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5–6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ÖZYÜREK, A. ve TEZEL ŞAHİN, F. (2005) “5-6 Yaş grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.
- ÖZYÜREK, A. ve TEZEL ŞAHİN, F. (2010) Anne- baba Olmak ve Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları, (s.35-53), (Editör. Güler, T.), *Anne Baba Eğitimi*. Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- PEISNER-FEINBERG, E.S., BURCHINAL, M.R., CLIFFORD, R.M., CULKIN, M.L., HOWES, C., KAGAN, S.L. & YAZEJIAN, N. (2001) “The Relation of Preschool Child-Care Quality to Children's Cognitive and Social Developmental Trajectories through Second Grade”, *Child Development*, 72(5), 1534–1553.

- PEKŞEN AKÇA, R. (2012) “Anne Babaların Çocuk Yetiştirmede Aşırı Koruyucu Olmaları”, *Akademik Bakış Dergisi*, 29, 1-13.
- POYRAZ, M. (2007) “Babaların Babalık Rolünü Algılamalarıyla Kendi Ebeveynlerinin Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Eğitimi Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- RAMAZAN, O., URAL, O. ve GÜVEN, G. (2006) “Çocukların Psikososyal Gelişim Becerilerine Okul Öncesi Eğitimin Katkısı: Anne-Baba Görüşleri”, (s.353-359). *I. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi, Bildiri Kitabı*, Cilt:1, YA-PA Yayınları, İstanbul.
- RYDER, V. (1995) *Parents and Their Children*, The Goodheart-Willcox Company Inc, Illinois, United States.
- SANTROCK, J.W. (2004) *Life-Span Development* (9th ed.), McGraw-Hill, New York.
- SEÇER, S., ÇELİKÖZ, N. ve YAŞA, S. (2007) “Bazı Kişisel Özelliklerine Göre Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Babalarının Babalığa Yönelik Tutumları”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 425-438.
- SEVEN, S. (2007) “Ailesel Faktörlerin Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Davranış Problemlerine Etkisi”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 51,477-499.
- SHUMOW, L., VANDELL, D.L. & POSNER, J.K. (1998) “Harsh, Firm, and Permissive Parenting in Low Income Families”, *Journal of Family Issues*, 19(5),483- 507.
- ŞANLI, D. (2007) “Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- ŞEHİRLİ, N. (2007) “Çocuk Davranışları Değerlendirme Ölçeği'nin Geliştirilmesi ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ŞİŞMAN, M. (2006) “Eğitimde Demokrasi ve Sosyal Adalet: Türkiye Eğitim Sisteminin Değişmeyen Miti”, *Türk Eğitim Sisteminde Yeni Paradigma Arayışları Bildiriler Kitabı*, 4-5 Kasım, (s.291-305), Eğitim Bir-Sen Yayınları, Ankara.
- TEZEL ŞAHİN, F. ve ÖZYÜREK, A. (2005) “5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.
- TEZEL ŞAHİN, F. ve ÖZYÜREK, A. (2008) “5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.

- ULUS, L. (2004) “Osmanlı Devletinden Günümüze Okul Öncesi Eğitim Çalışmaları ve Ülkemizde Erken Çocukluk Eğitiminin Bugünkü Durumu”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- UYANIK BALAT, G. (2007) “İlköğretime Başlayan Çocukların Anne Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Okul Öncesi Eğitimden Yararlanma Düzeylerine Göre İncelenmesi”, *Eğitim ve Bilim*, 32(143), 89-99.
- WEİTEN, W., LLOYD, M.A., DUNN, D.S. & HAMMER, E.Y. (2009) *Psychology Applied to Modern Life: Adjustment in The 21st Century*, Wadsworth Cengage Learning Publishing, USA.
- YAŞAR, Ş. (1994) “Demokratik Tutum ve Davranışların Geliştirilmesinde Okul Öncesi Eğitimin Rolü”, *10. YA-PA Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri* (s.343-351), YA-PA Yayınları, Ankara.
- YAVUZER, H. (2001) *Yaygın Ana-Baba Tutumları, Ana-Baba Okulu*. (9.Basım). Remzi Kitabevi, Ankara.
- YAVUZER, H. (2008) *Çocuğunuzun İlk Altı Yılı*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- YEŞİL, R. (2002) *Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- YEŞİL, R. (2004) “İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitiminde Yöntem”, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 35-41.
- YÖRÜKOĞLU, A. (2000) *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, Özgür Yayıncılık, İstanbul.